

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مدیریت توحیدی

مؤلف: حسین علیپور

ناشر: انتشارات راه فطرت

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: اعتماد قم

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۹۹۲۴-۲-۳

نشانی: قم، بلوار توحید، کوچه یک، فرعی یک، پلاک ۳

مرکز پخش: ۰۲۵۳۸۷۴۲۹۹۴ - ۰۹۹۳۴۴۴۵۷۳

تارفا: www.Rahefetrat.com

پست الکترونیکی: info@rahefetrat.com

شناسه فضای مجازی: @RaheFetrat

سامانه پیام کوتاه: ۳۰۰۰ ۸۶۶۶ ۷۲

سرشناسه: علیپور، حسین، ۱۳۳۴ -

عنوان و نام پدیدآور: مدیریت توحیدی / مؤلف حسین علیپور

مشخصات نشر: قم: راه فطرت، ۱۴۰۴.

مشخصات ظاهری: ۳۹۲ ص. ۵/۱۴×۵/۲۱، س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۹۹۲۴-۲-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۳۸۹ - ۳۹۱.

موضوع: مدیریت (اسلام)

Management -- Religious aspects -- Islam

مدیریت -- جنبه های قرآنی

Management -- Qur'anic teaching

مدیریت (اسلام) -- احادیث

Management -- Religious aspects -- Islam -- Hadiths

مدیران -- اخلاق حرفه ای -- جنبه های مذهبی -- اسلام

Executives -- Professional ethics -- Religious aspects -- Islam

رده بندی کنگره: ۶۷/۲۳۲۳ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۶۵۸

شماره کتابشناسی ملی: ۱۰۱۲۵۳۳۳

مجلس
العلماء
بمكة

پیشگفتار

در روزگاری که مفاهیم مدیریتی و حکمرانی در عرصه‌های گوناگون علمی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی با ظواهری پیچیده و عناوین جذاب عرضه می‌شوند، مسئله‌ای اساسی همچنان باقی است: جایگاه «توحید» در منظومه فکری و رفتاری مدیریت چیست؟ و آیا آنچه امروز به عنوان الگوهای مدیریتی رواج یافته، با حقیقت انسان مؤمن و مأموریت خلافت الهی او سازگار است؟

انقلاب اسلامی مقدس، با هدایت امام خمینی علیه السلام، باب تازه‌ای در پاسخ به این پرسش گشود. مدیریتی مبتنی بر ایمان به خدا، فطرت، و اتصال به اراده الهی به میدان آمد و نشان داد که می‌توان جامعه‌ای را نه با زور و زور و تزویر، بلکه با توکل الهی، تقوا، و صداقت اداره کرد. امروز نیز این مدیریت توحیدی در قله نظام و در عالی‌ترین سطح، با درایت و صلابت ولی فقیه زمان، امام خامنه‌ای مدظله العالی ادامه دارد.

اما واقعیت این است که در لایه‌های پایین ترومیانی ساختار اداری و اجرایی کشور، همچنان رگه‌هایی از مدیریت‌های سکولار، فن‌محور و اقتباسی از غرب مشاهده می‌شود که گلایه‌های مکرر رهبری در عدم تشکیل «دولت، جامعه و تمدن اسلامی» گواه بر این امر است؛ الگوهایی که گاه خواسته یا ناخواسته، انسان را صرفاً ابزار می‌بینند و کارآمدی را بر عبودیت، و ظواهر را بر حقیقت مقدم می‌دارند. البته

این عدم توانایی برخی از مسئولین میانی در همراهی با آن قله، نشانه ضعف در مبانی نیست، بلکه ناشی از بزرگی راه، گستردگی میدان و لزوم تربیت نسلی از مدیران مؤمن، اهل سلوک و بهره‌مند از معرفت توحیدی است که سالیان سال مورد تأکید رهبر معظم انقلاب بوده است.

لازم به ذکر است که مطالعه این کتاب نه تنها برای مدیران مجموعه‌ها، سازمان‌ها و تشکل‌های گوناگون نیاز است، بلکه برای هر انسان مؤمنی که در پی ساختن زندگی خود بر مبنای توحید است، ضرورتی انکارناپذیر دارد. چراکه مدیریت توحیدی، پیش از آن که شیوه‌ای برای اداره دیگران باشد، سلوکی در مسیر تربیت نفس و مهار اراده غیرالهی است.

هر فرد، خواه پدر یا مادر یک خانواده باشد، یا معلم یک کلاس، یا عضو ساده‌ای در یک مجموعه، در جایگاه مدیریتی نسبت به خود یا اطرافیان قرار دارد. افزون بر این، در جامعه‌ای که به برکت انقلاب اسلامی، انتخاب مدیران و مسئولان بر عهده مردم است، شناخت معیارهای مدیریت اسلامی، وظیفه‌ای عمومی و حیاتی است؛ تا مردم بتوانند افرادی را انتخاب کنند که به معیارهای مدیریت توحیدی نزدیک‌تر باشد.

نکته بنیادین آن جاست که الگوی مدیریت توحیدی، برخلاف گمان برخی، پدیده‌ای نوظهور یا ساخته ذهن امروزی نیست. این الگو، استمرار همان راهی است که انبیاء و اوصیاء و اهل بیت (علیهم‌السلام) پیمودند؛ راهی که در آن، مدیر، فرمانروا نیست، بلکه بنده خداست؛

صاحب قدرت مطلقه نیست، بلکه مأمور به اجرای احکام الهی، هدایت و رشد انسان‌ها به سوی حضرت حق است.

آنچه پیش روی شماست، حاصل جلسات حاج آقا علیپور در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ در دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز، جلسات متعدد با مجموعه‌های حوزوی و دانشگاهی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷، و نیز گفتگوها و جلسات ایشان با اساتید دانشگاه‌ها در سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۳ است.

یکی از ویژگی‌های این کتاب، بهره‌گیری از تمثیل‌های کاربردی، ملموس و در عین حال عمیق است که مفاهیم انتزاعی و معرفتی را برای مخاطب به گونه‌ای قابل لمس و شهودی روشن می‌سازد. مؤلف با مثال‌هایی برگرفته از زندگی روزمره، طبیعت، تجربه‌های اجتماعی، و حتی سازوکارهای درونی انسان، کوشیده است مضامین بلند توحیدی را از آسمان مفاهیم به زمین تجربه نزدیک کند. تمثیل‌هایی که مفاهیمی پیچیده چون اخلاص، توجه به حاکمیت مطلق اراده الهی، یا نسبت روح و فن در مدیریت را به روشنی تبیین می‌کنند و این تمثیل‌ها نه تنها فهم را آسان‌تر کرده‌اند، بلکه گاه خود، به مثابه یک حجت عملی در ذهن مخاطب ماندگار می‌شوند.

کتاب حاضر در یک مقدمه و هشت گفتار تنظیم شده است. در مقدمه ضمن تبیین ضرورت پرداختن به مدیریت توحیدی در دنیای امروز، بر نقش توحید در ساختار اداره فرد و جامعه تأکید شده است. مؤلف با اشاره به تفاوت بنیادین میان مدیریت توحیدی و مدیریت طاغوتی، سیر تاریخی تقابل این دو را از زمان انبیاء علیهم‌السلام تا انقلاب

اسلامی ترسیم کرده و نشان داده است که مدیریت توحیدی، مدیریت براساس اراده الهی و عبودیت انسان است، نه تسلط انسان بر خلق. درگفتار اول، مفهوم «روح مدیریت» مورد واکاوی قرار می گیرد. مؤلف با تفکیک میان فنون و روح مدیریت، تصریح می کند که اساس مدیریت در اسلام، نه مهارت افزایی صرف، بلکه تربیت انسانی است که اراده اش در طول اراده الهی شکل می گیرد. بدون این امر، حتی پیشرفته ترین فنون، مسیر انسان را به سمت مدیریت طاغوتی سوق می دهد.

گفتار دوم به «جایگاه توحید در مدیریت» اختصاص دارد. در این بخش، فهم شهودی وحسی از توحید فطری به عنوان دروازه ورود به مدیریت توحیدی معرفی می شود. مؤلف با بهره گیری از آیات قرآن و تأملات عرفانی و فلسفی، راه هایی را برای رسیدن به درک حسی از توحید فطری مطرح می کند؛ از جمله تفکر در وجود و عدم، مراتب هستی، نیاز مطلق، ذلیلاته و پیوسته انسان به خداوند و سایر حقایق و واقعیت های بدیهی که با نقشه های پیچیده شیاطین انسی و جنی مورد غفلت قرار گرفته است.

درگفتار سوم، محور بحث «ارتقاء مراتب وجودی مدیر» است. مدیریت توحیدی درگرو رشد وجودی، لطافت روح، درک مراتب نوری، اجتناب از گناه و اجتناب از غفلت توسط مدیر است. مدیر باید ابتدا خویش را از ظلمت جهل، نفسانیت و گناه رها کرده و در مسیر اتصال به اسماء الهی سیر کند تا بتواند این رسالت سنگین را به عهده بگیرد.

گفتار چهارم به یکی از آفت‌های بزرگ مدیریت می‌پردازد: عُجب و برتری‌جویی. نویسنده با استفاده از متون روایی، نشان می‌دهد که هرگونه خودبرتربینی، حتی در ساحت نیت، در تضاد کامل با عبودیت است و مدیریت را به فساد می‌کشاند.

در گفتار پنجم، «عبودیت» به مثابه جوهره مدیریت توحیدی تبیین می‌شود. عبودیت، شرط لازم برای تحقق عدالت، رشد، و اخلاص در مدیریت است و با ویژگی‌هایی چون بی‌توقعی، خشیت، حسن نیت، و مراقبه و محاسبه نفس و... همراه است.

گفتار ششم به «ویژگی‌ها و وظایف مدیر» اختصاص دارد. مدیر توحیدی باید اهل تربیت نفس، انفاق، استغفار، مراقبه و محاسبه دائمی، توکل و... باشد و صرفاً در مسیر ابتغاء وجه الله قرار بگیرد.

در گفتار هفتم، امر مهم «عدالت» در فضای درونی و بیرونی انسان و نسبت آن‌ها باهم بررسی شده است. مؤلف با استناد به سنت اخلاقی اسلام، عدالت را نه در سطح بیرونی، بلکه در درون انسان و در تعادل قوای نفس که سبب ملکه عفت، شجاعت، حکمت و... با حاکمیت عقل است می‌بیند و معیارهایی برای سنجش عدالت باطنی مدیر ارائه می‌دهد.

سرانجام در گفتار هشتم، «فنون مدیریت» با رویکردی عبودی و ایمانی بازتعریف می‌شوند. فنونی چون برنامه‌ریزی، مشورت، تدبیر، تشویق و تنبیه و... باید برخاسته از روح توحیدی و متکی بر سیره انبیاء (علیهم‌السلام) باشند و به فنون وارداتی از اندیشه‌های غربی و شرقی و طواغیت تحت امر شیطان، خط بطلان بکشند.

تلاش مؤلف براین است که با تکیه بر آموزه‌های قرآن و سنت اهل بیت علیهم‌السلام و تجربه‌ی زنده انقلاب اسلامی، تصویری از مدیریتی ارائه دهد که توحید فطری در تاروپود آن جاری است؛ مدیریتی که عدالت را از باطن انسان آغاز می‌کند و فنون را در راستای هدایت و رشد افراد زیرمجموعه و تحقق عبودیت حضرت رب العالمین در جامعه قرار می‌دهد.

انشاء الله خداوند متعال این اثر را به لطف و رحمت بی‌پایانش، مقبول درگاه خود و مشمول عنایات خاصه حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف قرار دهد. همچنین، امید است که خوانندگان گرامی با مطالعه و تأمل در این مباحث، ضمن بهره‌گیری از محتوای کتاب، مسیر مدیریت خود را به سوی توحید خالص و رضایت الهی هموارتر سازند و انشاء الله این تلاش، گامی کوچک در مسیر تحقق مدیریت توحیدی در راستای تمدن نوین اسلامی باشد.

در پایان، از خوانندگان گرامی تقاضای می‌شود هرگونه انتقاد، پیشنهاد یا نظری که به ارتقای کیفیت این اثر و آثار مشابه کمک می‌کند، از طریق راه‌های ارتباطی با انتشارات راه فطرت در میان بگذارند. نظرات ارزشمند شما چراغ راه ما برای بهبود و گسترش فعالیت‌های آتی خواهد بود انشاء الله.

تیرماه ۱۴۰۴ هـ. ش

انتشارات راه فطرت

فهرست

❧ مقدمه ❧

- ضرورت فهم و یادگیری مدیریت توحیدی ۱۹
- اهمیت پژوهش در موضوع مدیریت توحیدی ۲۰
- خاستگاه مدیریت توحیدی ۲۳
- سیر تاریخی و دشواری تقابل مدیریت توحیدی با مدیریت طاغوتی ۲۸

❧ گفتار اول ❧ روح مدیریت ❧

- اقسام مدیریت ۳۷
- تقدم روح مدیریت بر فنون مدیریتی ۳۸
- ارادهٔ انسان تحت ارادهٔ الهی؛ اساس مدیریت توحیدی ۴۰
- توجه به حاکمیت الهی در مدیریت توحیدی ۴۶
- ضرورت انسان‌شناسی و آگاهی به احکام الهی در مدیریت توحیدی ۴۷
- نفی هوی و هوس و ارادهٔ غیر الهی در مدیریت توحیدی ۴۸

✽ گفتار دوم ✽ جایگاه توحید در مدیریت ✽

- ۵۲..... ضرورت درک محسوس توحید در دنیای پر آشوب امروز.....
- ۵۴..... ✽ درک حسی معارف الهی.....
- ۵۵..... ✽ حق یافتنی است، نه استدلالی.....
- ۶۰..... عمق لایتناهی توحید.....
- ۶۲..... جوهره توحیدی انسان.....
- ۶۵..... خلاصه مطلب.....
- ۶۷..... روش هایی برای درک حسی توحید.....
- ۶۷..... ✽ روش فکری؛ تمرکز در واقعیت های بدیهی.....
- ۶۸..... (الف) تفکر در وجود و عدم «من».....
- ۷۰..... (ب) تفکر در حرکت «من».....
- ۷۲..... (ج) تفکر در صورت های مختلف یک حقیقت در نظام عالم.....
- ۷۴..... (د) تفکر در واقعیات از منظر آیات و روایات.....
- ۸۰..... (ه) تفکر در حقیقت سراسر نیاز من و بی نیازی خدا.....
- ۸۶..... ورود به آستانه توحید و حقیقت «بی نیاز» با مرگ «من».....

✽ گفتار سوم ✽ ارتقای مراتب وجودی مدیر ✽

- ۹۳..... اصلاح واژه های دینی از تصورات ذهنی.....
- ۹۴..... توجه به معنای نور و مراتب نوری.....
- ۹۹..... سیر در مراتب وجودی و عدمی.....
- ۱۰۲..... ✽ لذت وجود و عذاب عدم.....

- ❖ ظهور مراتب وجودی و عدمی اصلی در عوالم بالاتر ۱۰۴
- ❖ رابطه رشد و درک وجود و عدم ۱۰۸
- ❖ گناه؛ معدوم شدن تدریجی ۱۱۰
- ❖ توجه به روح حاکم بر عوالم و مراتب آن ۱۱۷
- ❖ خلقت مراتب وجود با اعمال، رفتار و نیات ۱۲۰
- ❖ توجه به لطافت و اثر اعمال در عالم خلقت ۱۲۸
- ❖ اجتناب درونی از گناه در اثر ارتقاء مراتب وجودی ۱۳۲
- ❖ آثار مراتب وجودی و عدمی ۱۳۳
- ❖ نقش غرب و دشمنان اسلام در وارونه جلوه دادن حقایق ۱۴۰
- ❖ درک اسماء الله در مراتب عالی وجود ۱۴۲
- ❖ لزوم غفلت زدایی برای تعالی وجود ۱۴۴
- ❖ توجه به اتحاد علم، عالم و معلوم ۱۴۶
- ❖ منبع و ابزار ادراک و احساس ۱۴۸
- ❖ اثر غفلت در مدیریت غیر توحیدی ۱۵۵
- ❖ اصل تقدم مدیریت خود بر دیگران در مدیریت توحیدی ۱۶۰
- ❖ آثار غفلت زدایی مدیر ۱۶۴
- ❖ فهم بدیهی و تصاعدی حقایق و هدایت الهی ۱۶۴
- ❖ درک لذت حقایق ۱۶۶
- ❖ احساس سنخیت واحد و نگرش کاربردی با حقایق بیرون از خود ... ۱۶۸
- ❖ آثار استقامت و نگرش کاربردی در مسیر درک محسوس حقایق توحیدی ۱۷۴
- ❖ نزول ملائکه و اتصال با آنان ۱۷۷

✽ گفتار چهارم • آفت عجب و برتری جویی در مدیریت ✽

آسیب‌های برتری جویی.....	۱۸۴
نفی برتری جویی در نظام اسلامی.....	۱۸۶
نفی برتری جویی در فرهنگ اهل بیت (علیهم‌السلام).....	۱۸۸
آسیب‌های عجب در مدیریت.....	۱۸۹
✽ عجب در روایات.....	۱۹۱

✽ گفتار پنجم • عبودیت در مدیریت توحیدی ✽

مفهوم عبودیت.....	۲۱۰
✽ وجود ربطی محض.....	۲۱۳
جوهره عبودیت.....	۲۱۶
عدم تنافی عبودیت با اختیار.....	۲۱۹
مدیریت بر اساس عبودیت.....	۲۲۰
نحوه بیان نقاط ضعف و قوت مدیر بر مبنای عبودیت.....	۲۲۳
علامت پیشرفت در عبودیت.....	۲۲۸
عبودیت، اصل لایتنر و ثابت مکتب تشیع.....	۲۳۰

✽ گفتار ششم • ویژگی‌ها و وظایف مدیر ✽

تلاش برای انقطاع کامل.....	۲۳۷
اهتمام به تربیت نفس خود.....	۲۴۱
✽ هماهنگی در تربیت عالم نفس.....	۲۴۵

۲۴۸	✱ تربیت «منیت» در قوس صعود پس از قوس نزول
۲۵۵	✱ آسیب‌های عدم تربیت نفس
۲۵۵	❖ ۱. خاموش شدن انگیزه‌های متعالی
۲۵۶	❖ ۲. بازیچه قراردادن دین
۲۶۰	❖ ۳. عدم اطاعت از ولی فقیه
۲۶۱	دعوت به تقوا و دوری از هوا و هوس
۲۶۲	نفی احساس مالکیت
۲۶۴	توجه به وجه الله و رشد وجودی
۲۶۵	عدم توقع هرگونه تشکر و پاداش از دیگران
۲۷۱	وفاداری به عهد و میثاق فطری با خدا
۲۷۴	خاشع و خائف در برابر پروردگار
۲۷۶	انفاق و از خودگذشتگی
۲۷۹	اخلاص در عمل
۲۸۲	محاسبه نفس و استغفار
۲۹۰	داشتن حُسن نیت
۲۹۵	صبر، حلم و بردباری
۳۰۳	داشتن توکل

✱ گفتار هفتم ❖ عدالت در مدیریت توحیدی ✱

۳۰۷	جایگاه عدل
۳۰۸	تقدم عدالت درونی بر عدالت بیرونی
۳۰۸	✱ انسان، مجموعه‌ای از قوای متعدد درونی

• مدیریت توحیدی •

- ❖ لزوم برقراری تعادل میان قوا با حاکمیت عقل ۳۱۰
- ❖ ۱. شجاعت ۳۱۰
- ❖ ۲. عفت ۳۱۱
- ❖ ۳. حکمت ۳۱۳
- ❖ نقطهٔ اوج عدالت ۳۱۷
- ❖ عدالت درونی، معیاری برای انتخاب مدیران و مسئولان ۳۱۹
- ❖ معیارهای تشخیص عدالت درونی مدیران ۳۱۹
- ❖ لزوم مجاهدهٔ عملی برای تعادل قوای درونی ۳۲۲
- عدالت به معنای مساوات نیست! ۳۲۴

❖ گفتار هشتم ❖ فنون مدیریت توحیدی ❖

- فنون؛ برخاسته از روح مدیریت ۳۲۷
- ضرورت تمسک به سیرهٔ عملی انبیا؛ اوصیا و اهل بیت (علیهم السلام) در فنون مدیریتی ۳۳۵
- دوری از هرگونه فریب برای رفع نیاز مردم ۳۳۷
- اولویت بندی، برنامه ریزی و تدبیر ۳۳۹
- ❖ مطالعهٔ محل عملیات ۳۴۱
- ❖ نظم در برنامه ۳۴۲
- ❖ مشاوره در برنامه ریزی ۳۴۲
- ❖ هدف گذاری صحیح ۳۴۳
- ❖ دقت در زمان بندی و نحوهٔ اجرا ۳۴۳
- ❖ در نظر گرفتن نیروهای متخصص ۳۴۴
- داشتن استقامت مبتنی بر ایمان در مدیریت امور ۳۴۵

۳۴۸.....	رشد و پویایی فنون براساس عبودیت.....
۳۴۹.....	ورود به عرصه‌های مختلف مدیریتی براساس استعداد.....
۳۵۰.....	نوع نگاه به انسان در مدیریت.....
۳۵۰.....	❖ نگاه استثماری و ابزاری.....
۳۵۲.....	❖ نگاه توحیدی.....
۳۵۷.....	ضرورت ارتقاء تقوای عمومی مجموعه.....
۳۵۸.....	❖ عوارض عدم تقوای عمومی در مجموعه مدیریتی.....
۳۶۰.....	نحوه نظارت و بازرسی در مدیریت توحیدی.....
۳۶۱.....	نحوه نهی از منکر و مذمت در مدیریت توحیدی.....
۳۶۳.....	نحوه مواجهه با خطاها و اشتباهات نیرو.....
۳۶۵.....	نحوه کشف استعداد نیرو.....
۳۶۶.....	❖ علاقه برخاسته از استعداد یا هوس؟.....
۳۶۹.....	نحوه فرمانبری از مدیر در مدیریت توحیدی.....
۳۷۳.....	نحوه تشویق و تنبیه.....
۳۷۵.....	❖ تشویق.....
۳۷۸.....	❖ تنبیه.....
۳۸۴.....	❖ ضرورت تبیین درکار سپاری.....
۳۸۹.....	کتابنامه.....

